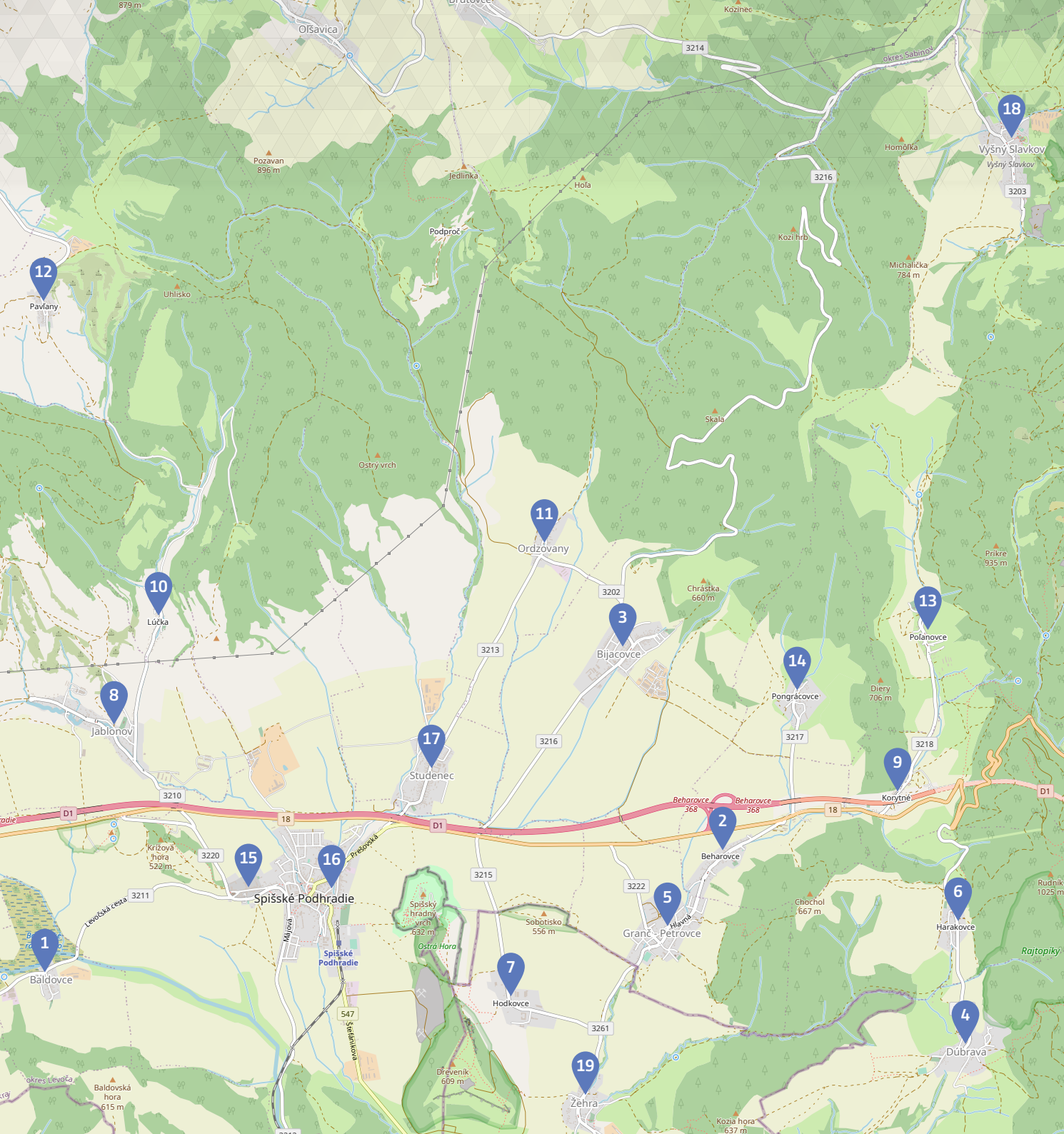

Pamätihodnosti miest a obcí Podbraniska

VÝZVA PRE MIKROPROGRAM 2021

PREŠOVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Projekt je podporený
z rozpočtu Prešovského
samosprávneho kraja

ywan™

Brožúru **Pamätihodnosti miest a obcí Podbraniska**
vydalo **Spišský hrad – Podbranisko,**
záujmové združenie právnických osôb

Mariánske námestie č. 37
053 04 Spišské Podhradie
tel.: +421 (0) 53/419 51 33
e-mail: msu.region@spiskepodhradie.sk
www.unesco-spis.sk

Zostavovateľ a korektúry:

Členovia združenia
a Ing. Viktória Jurkovská

Grafické spracovanie a tlač:

ywan.sk © 2021

Nepredajné

Obsah

1	Baldovce	str. 2
2	Beharovce	str. 4
3	Bijacovce	str. 6
4	Dúbrava	str. 8
5	Granč-Petrovce	str. 10
6	Harakovce	str. 12
7	Hodkovce (Žehra, časť Hodkovce)	str. 14
8	Jablonov	str. 16
9	Korytné	str. 18
10	Lúčka	str. 20
11	Ordzovany	str. 22
12	Pavľany	str. 24
13	Poľanovce	str. 26
14	Pongráčovce	str. 28
15	Spišská Kapitula	str. 30
16	Spišské Podhradie	str. 32
17	Studenec	str. 38
18	Vyšný Slavkov	str. 40
19	Žehra	str. 42

Baldovce

Obec Baldovce je známa predovšetkým vďaka tunajšej minerálnej vode. Kúpele Bužňa, ktoré sa kedysi nachádzali v parku, slúžili na liečbu reumatických, žalúdočných a kožných chorôb. Neskôr tu bol umiestnený detský liečebný ústav na liečenie krivice a rekonvalescenciu po ťažkých chorobách. V 40. rokoch 20. storočia bol Spišským biskupstvom vybudovaný prvý závod na plnenie Baldovskej minerálky. Tá sa plnila už skôr, ešte za fungovania kúpeľov a konškými povozmi bola rozvážaná do okolia. V rokoch 1974 až 1978 bol vybudovaný nový závod. Závod Baldovská prešiel v poslednej dobe veľkou rekonštrukciou.

www.baldovce.dcom.sk

Baldovce patrili medzi poddanské obce Spišského hradu a za svoje meno vďačí komesovi Baldovi, ktorý pôsobil na Spiši koncom 13. storočia. Cirkevnoprávne Baldovce boli, aj sú fíliou farnosti Spišská Kapitula. Nemali vlastný kostol a tak bola najprv postavená Kaplnka k úcte sv. Anny, ktorá bola v roku 1798 prestavaná na kostol.

Kostol sv. Anny

Kostol sv. Anny bol postavený v barokovom slohu v roku 1761. Opravený a zväčšený o 7 metrov bol v roku 1798. Ide o obdĺžnikový sakrálny priestor s rovným stropom a polkruhovým uzáverom presbytéria. Na priečelí je murovaný štít a nadstavba zvoníčka. V roku 1968 bol kostol zbúraný a postavený, kde ruiny sa stali základom podlahy v novom kostole. Pri stavbe kostola pomáhali všetci veriaci z celej dediny.

Oltár sv. Anny, ktorý si vybrali a kúpili veriaci zo zbierok je pseudorokokový od F. Repčíka, rezbára zo Spišskej Novej Vsi zasvätený sv. Anne. Pri rekonštrukcii kostola sa zachovala len časť oltára, ktorá je vložená v drevenom ráme.

Veľký zvon bol v roku 1827 na sviatosť preblesseného mena Panny Márie posvätený. V roku 1980 bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Zvon má nápis na ramene:

**„HAT MICH GEGOSEN LAURENTIUS BURGER IN DOPSCHAU“
„Ulial ma Vavrinec Burger z Dobšinej“**

Na krku zvona je vyobrazená Panna Mária a z druhej strany je Immaculata. Nápis na leme:

**„IMPENSIS ECCLESIAE PIISQUE OBLASTIS FIDELIUM HONORIBUS
SANCATAE ANNAE DICATA. HINCOVA EXURGO. ANNO 1825“**

„Na náklady kostola a zo zbožných darov veriacich. Zasvätený úcte sv. Anny. Tu som nanovo povstal. Roku 1825“

Malý zvon – umieračik má na krku nápis:

„Sv. Anna oroduj za nás“

Veľký zvon aj malý zvon – umieračik sú zasvätené úcte sv. Anny

Svätá Anna

Beharovce

Obec Beharovce sa nachádza pri tuneli Branisko. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1338. Obec patrila panstvu Spišského hradu. Obyvatelia okrem poľnohospodárstva vykonávali rozličné služby pre hrad, napríklad aj poslov – behúňov/behárov, z čoho pramení názov obce. Konali službu najmä pri poľovačke – nosili stravu, dovedli nacvičených psov, trúbili, vyhánali diviakov, piekli pečenu, atď. Na hrade krmili ošípané, rúbali drevo, dodávali lesné ovocie, sušili huby. Podľa urbára z roku 1583 mali v obci spišsko-podhradskí hrnčiari baňu na hlinu.

www.beharovce.sk

Zachovalo sa tu veľa ľudových domov a hospodárskych stavieb. Po objavení obecnej pečate v levočskom archíve, ktorá je z roku 1842, vychádzal aj návrh súčasného erbu. V jej pečatnom poli je zobrazený sv. Michal Archanjel stojaci na drakovi. Odetý je do zemanskej mentielky, na hlave má prilbu s perami. V pravej ruke drží váhy, v ľavej vztýčený meč. Je zároveň aj patrónom miestneho kostola. Pod ním je nápis BEHAROC.1842.

Kostol sv. Michala archanjela

Rímskokatolícky kostol sv. Michala archanjela je z roku 1823, na jeho základňu dal gróf Emanuel Csáky dva gbolové roľu, slobodnú od každej

tarchy. V tom istom roku ho posvätil biskupský vikár Andujar. Kostol je rímsko – katolícky, s kazetovým stropom a nadstavanou drevenou zvoníčkou. Na priečelí je murovaný štít, fasády sú členené lizénami. Veža je zakončená zvonovou strieškou. Hlavný oltár je v historizujúcom slohu z roku 1899 od rezbára J. Fuhrmana. V oltárnej architektúre zakončenej architrávom s polkruhovým nadstavcom sú tri niky so sochami sv. Michala archanjela, Štefana Prvomučeníka a Jána ev. Na priečelí je krucifix, ľudová drevovrezba z prvej polovice 19. storočia. V roku 1931 zlodeji ukradli monštranciu a kalich, ktoré nahradil farník Piskura.

Interiér kostola sv. Michala archanjela

Starobylá obec Bijacovce sa nachádza pod juhovýchodnými výbežkami Levočských vrchov. Po tatárskom vpáde ju panovník odobral tamojším zemanom a v roku 1258 ju dal spišským Nemcom, kedy sa prvýkrát spomína v historických listinách. V 15. storočí bola obec pripojená k hradu a neskôr sa stala sídlom jednej vetvy Csákyovcov.

www.bijacovce.sk

Kaštieľ

Neskorobarokový Csákyho kaštieľ z rokov 1780-1785 je rozlohovo najväčšou pamiatkou a zároveň najväčšou stavbou v Bijacovciach vôbec. Vznikol bezprostredne po vypálení Spišského hradu, ako jedno z vidieckych šľachtických sídiel vtedajšej panovníckej rodiny Csákyovcov. Okrem samotného kaštieľa pozostávala panská kúria z ďalších objektov, ku ktorým patrí rozsiahla okrasná záhrada (park) s jazierkom, fontánou a besiedkami. Dnes je kaštieľ sídlom Strednej odbornej školy lesníckej. V areáli sa nachádza poľovnícko - lesnícke múzeum a v upravenej záhrade sa chovajú daniely a srnky. Budova kaštieľa bola v roku 2002 vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku.

Múzeum - Izba rodu Csáky

Kostol Všetkých svätých

Kostol Všetkých svätých

Rímskokatolícky kostol jednolodový, pôvodne románsky neskôr prestavaný. Jeho začiatok sa datuje do 50. – 60. rokov 13. storočia. Pôdorys kostola tvorí tvar latinského kríža a strop predstavuje gotickú jednoplnú krížovú rebrovú klenbu. Najväčšiu časť celého kostola tvorí loď, ktorá bola pribudovaná ku svätyni začiatkom 14. storočia. Na južnej strane lode pred hlavným portálom sa nachádza menšia predsieň „babinec“. Celá stavba je uzatvorená západnou vežou. V roku 1991 boli stredoveké nástenné maľby cyklus apoštolov (svätcov) a ladislavovská legenda z roku 1400, vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. Vzácnou je taktiež plastika Boľstnej Matky Božej s mŕtvym telom Ježiša Krista v náručí.

Kaplica svätých Kozmu a Damiána

Ide o najstarší architektonický objekt na Spiši. Vznik kaplnky sa datuje do prvej polovice 13. storočia. Niektoré pramene posúvajú jej vznik ešte o storočie skôr. Domáci kaplnku volajú kaplica. Kaplnka je označovaná za pôvodnú románsku rotundu, ktorej základom je kruhový pôdorys s priemerom skoro 8 metrov a obvodom viac ako 24 metrov. Nad kopulou je drevená strecha, ukončená vežičkou – laternou, na samom vrchole so železným krížom.

Interiér kaplnky

Hrobka

Hrobka Csákyovcov

Bijacovský zemepán Albín Csáky v roku 1911 vystavil na bijacovskom cintoríne rodinnú hrobku. Je tam pochovaný spolu so svojimi dvoma synmi a manželkou. Hrobka je obklopená záhradkou z kamenného múrika s umelecky kovaným zábradlím. Hrobka je miestom odpočinku aj posledného potomka bijacovskej vetvy rodu Csákyovcov, Juraja, ktorý aj s manželkou žil v Kanade.

Dúbrava

Obec leží na juhozápadnom úbočí pohoria Branisko pod vrchom Sľubica a vrchom Rajtopiky. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1293. Najvýznamnejšou pamiatkou je Kostol Sv. Jána Krstiteľa z roku 1653-54, na jeho základoch je postavený kostol v rokoch 1968-1972. Obec je východiskovým miestom pre viaceré turistické výstupy. Každoročne sa tu koná organizovaný výstup na trase Dúbrava-Rajtopiky. Je jednou z najvyššie položených obcí Spiša (620 m n. m.), s impozantným výhľadom na celé Podbranisko, Spišský hrad, Vysoké Tatry, Slovenské Rudohorie a Nízke Tatry. V blízkosti obce je minerálny zdroj vody „Prameň sv. Antona“. Okolie obce tvoria lesy bohaté na zver. Je to vyhľadávaná hubárska oblasť. Pokojné prostredie je vhodné na oddych a turistiku.

www.dubravaspis.sk

Rajtopiky

Kostol sv. Jána Krstiteľa

Kostol zasvätený sv. Jánovi Krstiteľovi, bol stavaný v rokoch 1968-1972 na pôvodných a rozšírených základoch starého kostola. Základný kameň nového kostola požehnal, v roku 1968, vtedajší správca fary F. Jasečko.

Z ďalších zaujímavostí, ktoré sa nachádzajú v priestoroch kostola môžeme spomenúť krížovú cestu z r. 1973, orgán jednoduálny z r. 1975, malý zvon z r. 1654, veľký zvon z r. 1663 a umieračik z r. 1923.

Zachované sú ešte 2 bočné oltáre zo 17. storočia - Proroka Daniela a Panny Márie, tie sa však momentálne nachádzajú v Štátnom múzeu v Košiciach. Hlavný oltár sv. Jána Krstiteľa čaká na reštaurovanie. V múzeu sa nachádza aj Plastika Krista, štóla, kazateľnica, svätenička a pôvodné vchodové dvere z kovaného železa.

Kaplnka Panny Márie

Kostol sv. Jána Krstiteľa

Kostol sv. Jána Krstiteľa

Granč – Petrovce vznikli spojením dvoch samostatných usadlostí v polovici devätnásteho storočia. Dnešnej obci dominuje nový Kostol svätého Martina.

Ležia v severovýchodnej časti Hornádskej kotliny. Podľa archeologických nálezov bolo ich okolie osídlené už štyritisíc rokov pred našim letopočtom. Petrovce sa písomne spomínajú prvýkrát v roku 1292 a Granč v roku 1344. V roku 2022 obec Granč – Petrovce oslávi 730. výročie prvej písomnej zmienky o obci.

V oboch častiach žili zemianske rody, z ktorých niektorí členovia boli významnými osobnosťami. V roku 1874 sa v obci narodil Štefan Petrőczy, významný priekopník v konštrukcii vrtuľníkov, pôsobiaci v Rakúsku.

www.grancpetrovce.sk

Historická fotografia kaštieľa

A. PETRŐCZY-KASTÉLY, PETRŐCZON.

Renesančný kostol Sv. Martina

O jeho vzniku sú dva záznamy: podľa kanonickej vizitácie z roku 1693 dali kostol postaviť luteránsky zemepáni v roku 1613. Podľa záznamov na fare v Žehre dal kostol postaviť Baltazár Petrőczy, kastelán Spišského hradu, v roku 1626. Pre kostol je charakteristická predstavaná veža so štítkovou atikou. Tento stavebný štýl prišiel na Spiš z Poľska. Kostol bol v roku 1779 uzatvorený pre veľké statické poruchy a obnovený bol v roku 1815. Keďže bol v interiéri veľmi tmavý, urobili na severnej strane veľké okno, zadovážili nový oltár, kazateľnicu, lavice a zástavy. Jeho bočný oltár je z roku 1635.

Filagória

Barokový kaštieľ

V roku 1815 Zuzana a Klára Petrőczy vyznačili na pozemku Alojza Petrőczyho miesto pre kaštieľ. Tu sa narodil aj spomínaný Štefan Petrőczy. Neskôr bola v budove kaštieľa zriadená škola, ktorá tam sídli dodnes. Zrekonštruovaná bola v roku 1990.

Súčasnú dominantu obce vytvoril nový Kostol svätého Martina s 25-metrovou vežou, ktorú vysvätili v roku 1994.

A. PETRŐCZY-KASTÉLY, PETRŐCZON.

Nový kostol svätého Martina

Harakovce

Obec Harakovce leží na úpätí Levočských hôr, blízko horského priechodu Branisko. V minulosti slúžila ako strážna obec. Prvá písomná zmienka o obci pochádza už z roku 1272. Zakladateľom osady bol Rikolf, po nemecky aj Haradi z Henrich, pochádza odtiaľ meno Harakovce. Hoci do roku 1350 obec nazývali Rudno, názov sa odvodil od hory Rudník, v ktorej ťažili železnú rudu a tú následne na vozoch vozili do Prakoviec. Východný potok sa vlieva do Žehrice, kde bol postavený na doline mlyn na pušný prach. Obec patrila k spišskému hradnému panstvu.

www.harakovce.sk

Kostol sv. Michala Archanjela

Ranogotický jednolodový kostol sv. Michala Archanjela bol postavený v druhej polovici 13. storočia, niektoré zdroje hovoria už o roku 1342. K výraznejšej prestavbe došlo v období baroka, konkrétne v rokoch 1662 a 1693. Pôvodne drevený kostol v roku 1760 vyhorel a opätovne bol obnovený v roku 1791. Menšie úpravy sa realizovali aj neskôr, v roku 2001 bola vynovená fasáda a v roku 2021 došlo k výmene okien na kostole.

Z architektonického hľadiska najviac ranogotických prvkov zaujme vo svätyni. Tu sa zachovali štyri konzoly odstránenej krížovej rebrovej klenby, ktoré majú podobu ľudských hláv. V stene svätyně môžeme nájsť gotický svätostánok s reliéfnou výzdobou.

Vchod do kostola je vedený cez predsieň z južnej strany, kde je nad dverami umiestnený portál s lomeným oblúkom zdobeným kamenným reliéfom.

V západnej časti je situovaná veža, ktorá je zakončená jednoduchým typom spišskej atiky, datovanej do obdobia renesancie. Na prízemí veže sa nachádza náhrobný kameň z roku 1679.

V kostole bol aj neskorogotický oltár sv. Barbory zo začiatku 16. storočia, ktorý sa premiestnil do kostola sv. Jakuba v Levoči.

Osada Hodkovce bola pôvodne majerom Spišského hradu. Spomína sa už v roku 1293. Miestna časť v súčasnosti administratívne podlieha obci Žehra.

www.domovina-no.sk

Kaštieľ Hodkovce / DSS Domovina

Dejiny Hodkoviec sú úzko späté s dejinami Spišského hradu. Pravdepodobne už v 17. storočí si tu dal Štefan Csáky v záujme väčšieho pohodlia postaviť kaštieľ, ku ktorému bol neskôr vytvorený francúzsky park. Zriadil si tu aj nový majer. Celý tento komplex pomenoval „castellum subarcense“ – kaštieľ v podhradí. Okolo roku 1815 bol upravený hlavný vstup v severnom krídle na spôsob vestibulu klenutého kazetovou

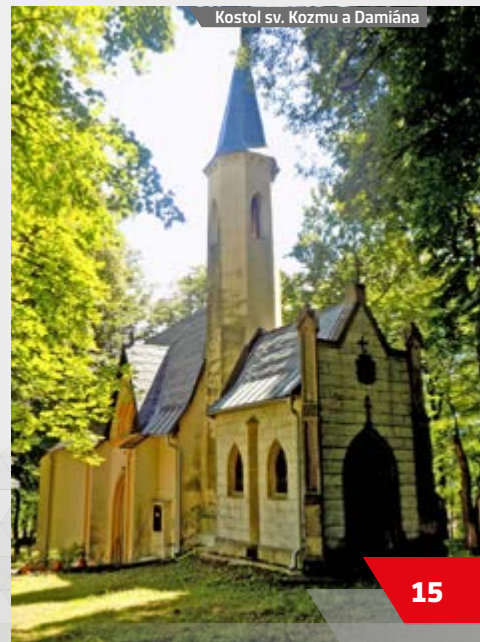

Salón Csákyovcov

kupolou a celá budova bola prefasádovaná. Po roku 1860 sa uskutočnila druhá rozsiahlejšia prestavba v historizujúcom štýle, kedy sa k jednopodlažnej stavbe pribudovalo západné krídlo s dvoma vežami uprostred, čím sa komplex pôdorysne uzavrel.

Areál kaštieľa skrášľuje anglická záhrada a francúzsky park. Ide o sentimentálne záhrady, pre ktoré je charakteristická blízkosť cintorína, kaplnky, hrobky a náhrobné kamene. Ich prítomnosť vytvára bezprostredný vzťah medzi kultom prírody a kultom smrti, robí záhradu blízkou pre tu žijúcich. Okolo kaštieľa bola takáto záhrada vybudovaná Emanuelom Csákyom koncom 18. storočia. Jej súčasťou je fontána, veľký kvetinový kôš, ale aj záhradný nábytok, menšie stavby, ihrisko a pódium. Pre návštevníkov je okrem záhrad sprístupnený salón Csákyovcov, ich rodinný cintorín a kaplnka z roku 1803.

Kaštieľ je v súčasnosti sídlom domova sociálnych služieb, v ktorom sú ubytovaní klienti s mentálnym postihnutím. V remeselných dielňach nachádzajúcich sa v areáli kaštieľa rozvíjajú prijímatelia svoje zručnosti a schopnosti prostredníctvom práce s rôznymi materiálmi. Venujú sa ručným prácam, výrobe úžitkových a dekoratívnych predmetov. Svoju kreativitu môžu využiť pri servítkovej technike, maľovaní, lepení, modelovaní, tkaní a výrobe darčekových predmetov. Ich ďalšou činnosťou je starostlivosť o zvieratá v mini ZOO, ktorá je taktiež sprístupnená návštevníkom.

Kostol sv. Kozmu a Damiána

Obec Jablonov sa nachádza v Hornádskej kotline. Prvýkrát sa obec Jablonov písomne spomína v roku 1249 v listine Bela IV., (v listine sa uvádza ako zem „terra Almas“ (jabloňová zem) a raz ako obec (villa) Almas), v ktorej kráľ obnovuje donáciu obce spišského prepoštovi, ktorému ju daroval Ondrej II. ešte začiatkom 13. storočia. Po tatárskom vpáde (v r. 1241-1242) bola obec doosídlená. V roku 1290 sa jej obyvatelia nazývali hospites, asi Slováci. V obci však bývali aj Maďari. V 14. storočí sa obec uvádza aj pod názvom Jabulanei (Jablunov).

Spišskí prepošti udelili obci viacero výsad. Prepošt Matej mu niekedy medzi rokmi 1249-1258 daroval také privilégia, aké mali niektoré spišské mestečká. Jablonovčania mali dokonca právo vyberať si spomedzi seba richtára a prisažných. Tieto slobody prilákali do Jablonova väčší počet nemeckých (saských) kolonistov. Najmä ich zásluhou v roku 1317 vtedajší prepošt Henrich vymohol u panovníka Karola Róberta svojim poddaným slobodu od spišských županov a v roku 1318 právo týždenných trhov, ktoré sa konali každú stredu.

V obci stoja dodnes niektoré budovy bývalého biskupského majera, juhovýchodne od obce na Vavrincovom potoku boli dva mlyny – vyšný a nižný. Cirkevne patrila obec tiež pod Spišskú Kapitolu, až do roku 1827 nemala vlastný kostol, podliehala kostolu sv. Martina.

www.jablonov.sk

Obec Jablonov patrí nepochybne k najstarším obciam na Spiši. Jej geografická poloha, rozloha, veľkosť katastrálneho územia, bohatstvo lesov, fauny a flóry ju radia medzi popredné obce stredného Spiša.

Jablonov, to nie je len obec a ľudia, to je aj bohatá história, kultúra, šport a rôzne podujatia, ktoré sa v obci organizovali a organizujú.

Kostol sv. Márie Magdalény

Obec Jablonov až do roku 1927 nemala vlastný kostol, podliehala kostolu sv. Martina. V roku 1761 sa spomína Kaplnka sv. Márie Magdalény, ktorá však bola veľmi malá a značne poškodená. V roku

1769 bola zväčšená, a potom už slúžila nielen na súkromné pobožnosti, ale trikrát do roka sa v nej konali aj spievané omše. Existenciu sakrálnej stavby (kaplnky) pred súčasnou stavbou kostola potvrdzujú aj historické vojenské mapy z rokov 1782 - 1784 a z roku 1821, v ktorých je označená ako murovaná stavba, dokonca aj s cintorínom a murovanou ohradou. Nepriamym dôkazom existencie kaplnky je obraz sv. Márie Magdalény na pečatnom poli obecného typára z roku 1788.

Spomínaná kaplnka však bola časom poškodená, a preto v roku 1827 dal spišský biskup Jozef Bélik postaviť súčasný kostol, ktorý je taktiež zasvätený sv. Márii Magdaléne a v súčasnosti je národnou kultúrnou pamiatkou. Kostol bol postavený na mieste, príp. v jej blízkosti. Nie je však známe, či súčasný kostol zahŕňa aj časť pôvodnej kaplnky, alebo bola kaplnka predtým zbúraná.

Biskup Jozef Bélik dal postaviť niekoľko kostolov, ale pri výbere pohrebneho miesta dal prednosť Jablonovu, kvôli symbolickému umiestneniu kostola na cintoríne, kde pod dlažbou nechal vybudovať kryptu, do ktorej bol po smrti v roku 1847 na základe poslednej vôle pochovaný.

Korytné

Obec Korytné sa nachádza pod úpäťm vrcholu Branisko. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1297. Korytné patrilo dlhé stáročia rodu Korotnoky. Z ich rodového erb sa do erbu Spišskej župy dostala figúra jednorožca. Obec ako samosprávna jednotka vznikla v roku 1996 oddelením sa od obce Poľanovce. Napriek tomu, že Korytné patrí k menším obciam, nachádza sa tu niekoľko pamätihodností.

Rímskokatolícky Kostol svätého Matúša

Tento klasicistický kostol, ktorý je kultúrnou pamiatkou, bol postavený pravdepodobne v roku 1816. Ide o jednolodový priestor s polkruhovým oltárnym uzáverom a nadstavanou vežičkou. V presbytériu je pruská klenba, v lodi a sakristii rovný strop. Kostol bol viackrát opravovaný a rekonštruovaný. Posledná rekonštrukcia prebehla v roku 2010, kedy bola menená strešná plechová krytina, vymenili sa okná a previedli sa maľby a nátery interiéru kostola.

Kúria rodu Kolačkovských a Jencsa

Kaštieľ (kúria)

Kúria bola postavená pravdepodobne na prelome 18. a 19. storočia. Obývaná bola zemianskym rodom Kolačkovských. Postupne dedične prešla kúria do vlastníctva rodu Jencsa. Posledný žijúci v kúrii bol Július Kolačkovský, ktorý je pochovaný za kostolom v rodinnej hrobke. Posledná z rodu Jencsa (Guldenfingerová) tu bola pochovaná niekedy v 50. tých rokoch 20. storočia. Dnes z kúrie ostali už len ruiny.

Pamätník padlým vojakom z roku 1848

V roku 1913 bol postavený na vrchole Chvalabohu pamätník padlým vojakom, bojujúcim vo februári 1848. Tí tu vtedy porazili masív bránia-cie cisárske vojská a vojsko slovenských dobrovoľníkov – Hurbanovcov. Paradoxné je, že na obidvoch stranách stáli proti sebe slovenskí vojaci. Vtedajšia zbierka na pamätník bola verejná. Na pamätníku je vyrytý text v maďarčine, v zmysle „Na pamiatku hrdinských maďarských vojakov, ktorí tu 5. februára 1848 viedli pamätné boje na strmých svahoch a stráňach Braniska.“ Pamätník bol o 5 rokov premiestnený práve na cintorín v obci Korytné. Dôvodom tejto zmeny bolo pravdepodobne to, že po 1. sv. vojne tu československí legionári odrážali útok maďarských vojsk a pre mladú republiku snažiacu sa zbaviť všetkých pút z minulosťou bolo takéto memento nevyhovujúce.

Kováčska vyhňa

Kamenná kováčska vyhňa bola v roku 1963 vyhlásená za Národnú kultúrnu pamiatku. Je postavená v štýle ľudového staviteľstva a jej vznik sa datuje do roku 1943. Vyhňa, respektíve šmykňa slúžila okrem iného aj pre údržbu konských záprahov pred cestou hore priesmykom Branisko.

Kaplnka Korytné

V obci sa taktiež nachádza prícestná kaplnka, ktorá bola postavená pravdepodobne v roku 1817 a je udržiavaná obcou.

Kováčska vyhňa a kaplnka

Spišská obec Lúčka sa rozprestiera na južných svahoch Levočských vrchov v doline Lúčanského potoka. Prvýkrát sa spomína v roku 1283, kedy patrila spišskému prepoštvu. Obec bola začlenená ako fília pod katedrálly kostol sv. Martina na Spišskej Kapitule.

www.obec-lucka.sk

Kostol Ružencovej Panny Márie

Kostol postavený zásluhou biskupa Bélika a zasvätený k úcte Panny Márie Ružencovej v roku 1837, je dominantou obce Lúčka. Hlavný oltárny obraz je dielom spišského maliara a portrétistu Jozefa Czauczika. Vzácný obraz je súčasťou kostola pravdepodobne od jeho postavenia. Hlavný oltár, na ktorom sa nachádza arcibiskupský erb,

pochádza z kaplnky biskupského úradu. Do kostola sa dostal počas rekonštrukcie kaplnky, ktorá prebiehala v rokoch 1949 – 1950. Pre biskupskú kaplnku sa pripravoval nový oltár a ten pôvodný bol prenesený do Lúčky. Erb patrí pravdepodobne biskupovi Čáskovi, ktorý sa podpísal pod rozsiahlu renováciu spišskej katedrály.

Historické múzeum

Expozícia lúčanského múzea približuje históriu a charakter vývoja života v obci Lúčka a na území Spiša. Reprezentačné priestory zariadené fotografiami, artefaktmi, historickými dokumentmi a materiálnymi predmetmi slúžia na dokumentáciu histórie obce. Expozícia lúčanského múzea umožňuje nahliadnuť do histórie obce, dozvedieť sa viac o historickej kamennej studni a rumpálovej studni, o významných historických osobnostiach, ale aj o kultúrnom živote v obci a o cirkevnej histórii.

Rumpálová studňa

Ordzovany sú stará obec, ktorá pôvodne patrila Spišskému hradu. Prvýkrát sa v písomnostiach spomína v roku 1260 ako Redyolcz, keď ich kráľ Bélo IV. vyčlenil z hradného pánsťva a daroval ich bratovi spišského prepošta Mateja Antaleusovi. Potom sa dostala do vlastníctva Gorgeovcov a v 16. storočí sa stala poddanskou obcou Spišskej Kapituly. Vďaka patronátu Spišskej Kapitule si Ordzovany zachovali katolícku vieru, hoci celý Spiš nasledoval luteránstvo. Po úplnej rekatolizácii boli Ordzovany ako filiálka pripojené k Bijacovskej farnosti.

www.ordzovany.dcom.sk

Kostol sv. Antona opáta (pustovníka)

V strede obce stojí Kostol sv. Antona opáta (pustovníka). Prvý kostol, ktorý tu stál bol drevený, postavený zemepánom po roku 1260. Rodina Radóich koncom 13. storočia vymurovala malú gotickú svätyňu s krížovou klenbou. K tejto svätyni Kapitula v prvej polovici 16. storočia pripojila loď s doskovou povalou a murovanou vežou. Na

soche sv. Antona bol naznačený rok 1526. V rokoch 1754 – 1756 bol pôvodný ranogotický kostol s tradične orientovanou svätyňou na východ prestavaný na renesančný jednoloďový kostol s hlavným vchodom zo severu tak, že zo starého ostala veža na západe, svätyňa ako sakristia na východe a renesančná loď s „babincom“ stojí od severu k juhu. Okolo kostola je postavený kamenný múr pokrytý šindľom. Na dvore kostola stojí kamenný kríž postavený v roku 1909 Jánom Bačom. Kostol má tri oltáre, hlavný so sochou sv. Antona opáta v životnej veľkosti, po stranách oltára sú sochy Uhorských kráľov sv. Štefana a Ladislava. Bočné oltáre sú v lodi kostola zasvätené Panne Márii a sv. Jozefovi. Priechod do svätyne tvorí jednoduchý oblúk s kamenným výčnelkom, na ktorom je umiestnený trám so súsoším kalvárie, na chóre je orgán, ktorý sa spomína už v 17. storočí. Súčasný je z roku 1894.

Kaplnka sv. Juliany (Falconieri)

Na severnom okraji obce Ordzovany, pod košatou lipou stojí kaplnka sv. Juliany (Falconieri). V knihe z dejín Spiša a okolia Spišského hradu od Jána Vencka je zaznamenané: „Keď v ordzovianskom chotári dňa 19. júna, zasväteného sv. Juliane, jedno za druhým za tri roky (1814 – 1816) vybil ľadovec úrodu, prestrašení občanovia zaumienili si tento deň zasvätiť. Kapitula, čo zemepán, im to dovolila, cirkevná vrchnosť rozhodnutie schválila. Občania dali namaľovať obraz sv. Juliany ako nad ťažkými mračnami oroduje u Boha. Dolu vidno občanov ako sa v úzkostlivosti modlia. Sprvoti obraz visel na stene kostola. Až neskôr v roku 1828 dal gazda Martin Kočíš Jurčovský, s privolením cirkevnej vrchnosti postaviť pri ceste k Orlovcu kaplnku s týmto obrazom na oltári. Odvtedy sa každoročne putuje procesiou ku kaplnke a bohoslužby sa konajú tu. Namiesto zvetraného obrazu roku 1814 bol nadobudnutý nový.“ Obraz predstavuje sv. Julianu s eucharistiou na prsiach.

Obraz sv. Juliany (Falconieri)

Kaplnka sv. Martina

Západne od obce, pred vstupom do doliny Margecanka stojí kaplnka sv. Martina.

Kaplnka sv. Martina

Pavľany

Obec Pavľany vznikla na začiatku 14. storočia, má názov po svojom zakladateľovi, spišskom prepoštovi Pavlovi (1301-1315), ktorý dal postaviť kaplnku ku cti sv. Pavla.

www.pavľany.sk

Kostol sv. Petra a Pavla

Na tom istom mieste stojí terajší kostol, ktorý je zasvätený sv. Petrovi a Pavlovi. V r. 1814 požiar poškodil vežu pôvodného kostola a časť obce Pavľany. O súčasnú podobu kostola sa pričínili spišský biskup Ján Vojaššák.

Školská kronika Rím. katolíckeho ľudu uvádza: „17. apríla 1921 navštívil nás vzácný pán, náš prvý slovenský biskup Ján Vojaššák. Prišiel obzrieť náš starý kostol, ktorému on je patrónom. Náš kostolík je už veľmi starý a rozbúraný, požaduje opravy. Pán biskup obzrúc kostol povedal:

„Na tento kostol ani jedného šindľa nedám, ale jestli vy, občania, podujmete sa na ručnú a dovoznú prácu, tak vám dám vystaviť nový! Tieto slova veľkú radosť spôsobili medzi občanmi, ktorí ihneď prijali tu prácu.“ V roku 1923 bol teda pôvodný kostol zrekonštruovaný do súčasnej podoby. Okolo kostola sa nachádza pôvodný starý múr. Na neďalekom vršku tradícia spomína osadu „Villa Krigovian“, ktorej obyvatelia sa presídlili na miesto dnešnej dediny Pavľany.

Zaniknutá obec Krigov

V rokoch 1980 – 1982 bola v katastri obce Pavľany preskúmaná časť zaniknutej stredovekej dediny s kostolom v polohe Krigov. Zánik kostola i osady sa kladie na rozhranie 15. až 16. storočia. Východne od cirkvej stavby sa narazilo na pozostatky desiatich domov, pritom šesť z nich vytváralo takmer ulicovú zástavbu. K významným príbytkom v areáli osady patrili dom z druhej polovice 13. až 15. storočia. Okrem rôznych pamiatok hmotnej kultúry sa v ňom našli aj viaceré mince, ku ktorým patrí denár Žigmunda Luxemburského z rokov 1390 – 1427 a ďalšie tri dukáty Ladislava V. Zlaté mince v tomto objekte zvyrazňujú osobitné postavenie jeho majiteľa v priestore osady, a to hospodársku prosperitu v prvých troch desaťročiach a po polovici 15. storočia, v čase vyčistiť bratrických nepokojov na Spiši.

Obec Poľanovce sa nachádza na rozhraní Levočského pohoria a Braniska. Má prevažne členitý povrch a prvýkrát sa spomína v roku 1270. Obec patrila rozličným zemepánom a miestni obyvatelia sa v minulosti živilí prevažne poľnohospodárstvom, povozníctvom a pálením dreveného uhlia. V deväťdesiatych rokoch sa od obce oddelila miestna časť Korytné.

www.polanovce.sk

Kostol Nanebovzatia Panny Márie

Pôvodne gotický kostol Nanebovzatia Panny Márie so zachovanou dispozíciou, ku ktorému bola veža pribudovaná koncom 17. storočia. V roku 1765 boli priestory upravené na zaklenuté a starý južný vchod bol zamurovaný a otvorený nový pod vežou. Ide o jednoloďovú stavbu s rovným uzáverom presbytéria, obdĺžnikovou loďou a predstavanou vežou. Priestory sú zaklenuté s českými plackami a pruskými klenbami. Hlavný oltár je ozdobený oválnym, v priestore voľne visiacim obrazom Nanebovzatia Panny Márie a po jeho stranách na konzolách stoja rokokové sochy anjelov z roku 1766. Ide o vzácnu olejomalbu z čias okolo roku 1840. V kostole sú tiež umiestnené dva rokokové bočné oltáre z roku 1765 a baroková krstiteľnica z polovice 18. storočia. Na veži kostola sa nachádzajú dva vzácné zvony.

Sihot'

Na rozhraní katastrov obcí Poľanovce a Vyšný Slávkov, obkolesený nádhernou, rukou nezničenou prírodou, sa nachádzal kedysi pútnický kostolík, z ktorého obraz Premenenia Pána je umiestnený vo farskom kostole obce Poľanovce. Tieto dve obce spoločne za pomoci archeológov, v rozmedzí rokov 2012 – 2016, zrealizovali archeologický prieskum, ktorým sa obnažili časti základov spomínaného kostolíka. Bádanim sa počas prieskumu našlo množstvo rôznych predmetov ako sú kince, mince, črepy a iné, na základe čoho bolo zistené, že kostolík datuje svoj pôvod približne od prvej tretiny 17. storočia. V súčasnosti je na jeho mieste kaplnka, ktorá je postavená z pôvodného kameňa budovy vtedajšieho kostolíka, nad ktorým sa majestátne vypína bralo zvané Zelená skala s výhľadom na Vysoké Tatry a okolie Regiónov Spiša, Šariša a Zamaguria. Táto lokalita sa nachádza na lúke zvanej Sihot' a je nenáročnou turistickou prechádzkou pre rodiny s deťmi.

Kaplnka na Sihoti

Obec Pongrácovce sa nachádza v doline Pongrácovského potoka severovýchodne od Spišského Podhradia. Je jednou z najmenších obcí v okrese Levoča. Písomná zmienka o obci je z roku 1297, ale jej územie bolo obývané už v mladšej dobre bronzovej. Svojou polohou je dobrým východiskom do pohoria Branisko a Levočských vrchov.

www.pongracovce.sk

Kostol sv. Stanislava

Postavený bol začiatkom XIV. storočia v gotickom slohu ku cti sv. Stanislava. Veža má pôvodné gotické okná, na svätyni ostalo z pôvodných len východné, južné a tri okná lode boli v roku 1758 zväčšené. Svätynia je od počiatku zasklepená. Vchod do lode je gotický, taktiež vchod do sakristie. Steny svätynne boli vymalované freskami. Odkrytá freska vyobrazuje korunovanie Panny Márie. Vence namaľované po stenách značia, že kostol bol posvätený. Strop lode kostola je dodnes z maľovaných dosák. Hlavný oltár so sochou sv. Stanislava je jednoduchá práca

spišskonovoveského stolára z konca 19. storočia. Podobne aj bočné oltáre ku cti Panny Márie a sv. Jozefa. Pôvodný gotický oltár bol zničený v čase luteránstva. Zvony vo veži: väčší s nápisom „Gott und Dein Wort Behit uns Dein Leib hie und dieses Dorf. Paulus Najdl Anno 1575“, t.j. „Bože, Tvoje slovo a Tvoje Telo zachráň nás a túto osadu“ pochádza z čias reformácie a bol ponechaný ako starožitnosť. Menší bol nahradený novým v roku 1927. Ozdobený je obrazom Panny Márie s Dieťaťom a nápisom „Sancta Maria ora pro nobis“. V roku 1789 bol na upevnenie veže zo strany potoka postavený múr.

Kaplnka Lurdskej Panny Márie

Po vyhlásení Bernadety Soubirous pápežom Píom XI. za svätú, sa lurdský mariánsky kult rýchlo rozširoval. V tomto období vzniklo na Slovensku veľké množstvo lurdských jaskyniek, najčastejšie v blízkosti kostolov. **Kaplnka, resp. jaskynka Lurdskej Panny Márie** je novodobá a nachádza sa pri Kostole sv. Stanislava. Postavili ju vďační Pongrácovčania Pannu Máriu za kňazské povolanie rodáka p. Jána Melucha, CM. Je postavená na mieste prímiech svätej omše slávanej vo svätom roku 24. 6. 2000. Posvätil ju 17. 6. 2001 spišský biskup František Tondra.

Kaplnka sv. Jána Nepomuckého

Stojí pri ceste na južnom konci dediny. Dnešnú kaplnku so sochou sv. Jána Nepomuckého postavili zrejme na pôvodnom mieste staršej kaplnky majiteľa dvora Jekelfalušeho v roku 1899. Kde, odkedy a dokedy stála pôvodná kaplnka nie je známe. Pravdepodobne však mala krátke trvanie, keďže už farár Kolbay (farár v Bijacovciach s fíliou v Pongrácovciach v r. 1813-1829) dal v múre pri vchode do kostola vysekať výklenok pre sochu sv. Jána Nepomuckého, ktorá ešte predtým stála na stĺpe pri kostole.

Spišská Kapitula

Najstaršia zachovaná písomná zmienka je listina uhorského kráľa Ondreja II. z roku 1209. Už niekedy v tomto období začína vznikať románska katedrála a kapitula získava na význame. Bola ustanovená za „locus credibilis“, tzv. hodnoverné miesto, kde sa potvrdzovali a uschovávali doklady a listiny svetského charakteru. Vrchol stredovekého stavebného vývoja zažila Spišská Kapitula v 13. až 15. storočí. V 17. storočí sa tu usídlili jezuiti a založili gymnázium. V roku 1815 vznikol Spišský kňazský seminár, pre ktorý bol adaptovaný jezuitský kláštor. V r. 1819 v budove jezuitského gymnázia vznikol Učiteľský ústav v Spišskej Kapitule, ktorý bol prvým svojho druhu v Uhorsku vôbec.

Spišská Kapitula je komplexom budov. Najzaujímavejšou stavbou je Katedrála sv. Martina, pri ktorej stojí socha sv. Jána Nepomuckého z roku 1732, patróna seminára. Prepoštský palác z konca 13. storočia bol v 18. storočí prestavaný do dnešnej podoby biskupskej rezidence. Východne od neho stojí hodinová veža. V rámci opevnenej časti sa nachádza desať domov kanonikov zo 14. až 18. storočia, budova kňazského seminára a funkcionalistická budova učiteľského ústavu. Celý komplex stavieb bol v roku 1665 obohatený hradbami, s tromi hlavnými vstupnými bránami. Spišská Kapitula bola samostatnou obcou až do roku 1948, kedy sa stala ulicou Spišského Podhradia. Je mestskou pamiatkovou rezerváciou a spolu so Spišským hradom a s Kostolom Svätého Ducha v Žehre bola v roku 1993 zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

www.dieceza.kapitula.sk

Časť Spišského Jeruzalema

Katedrála sv. Martina

Pôvodne neskororománsky kostol vznikol v 20. rokoch 13. storočia. Trojlodový chrám zasvätený sv. Martinovi biskupovi je srdcom Spišskej Kapituly. V 14. storočí bol kostol rozšírený o dvojicu kaplniek a o sakristiu. Veľkolepá neskorogotická prestavba chrámu sa odohrala v rokoch 1462 – 1478. Významnou stavebnou úpravou bola prístavba kaplnky Zápoľských v rokoch 1488 – 1493, s ktorou bola pribudovaná i sakristia. Katedrála sv. Martina v Spišskej Kapitule je národnou kultúrnou pamiatkou.

Spišský Jeruzalem

Unikátna modelová sakrálna krajina - kalvária - je štruktúrou podobná skutočnému Jeruzalemu. Pozostáva z viacerých sakrálnych stavieb spätých s poslednými okamihmi života Ježiša Krista, ktoré vybudoval spišský prepošt Juraj Bársony medzi rokmi 1666 a 1675. Jadrom sú tri kaplnky medzi Spišskou Kapitulou a Sivou Bradou. Celkovo je ale súčasťou symbolickej krajinky Katedrála sv. Martina (Večeradlo), Kaplnka sv. Rozálie (Herodesov palác), Kaplnka sv. Františka Xaverského (sídlo Piláta Pontského), Kaplnka sv. Kríža na Sivej Brade (Golgota a Boží hrob) a sedem malých prícestných kaplniek symbolizujúcich hradby Jeruzalema.

Biskupská záhrada

Neoddeliteľnou súčasťou Spišskej Kapituly je záhrada z roku 1741. Pôvodne súkromný park spišských prepoštov a biskupov je po poslednej rekonštrukcii sprístupnený verejnosti. Hodinová veža z roku 1741 predstavuje hlavný vstup do Biskupskej záhrady. Dnešný vzhľad parku predstavuje moderné architektonické riešenie záhrady, pričom sú zvýraznené všetky vzácné zachované historické architektonické súčasti.

Biskupská záhrada

Najstaršie osídlenia na tomto území pochádzajú z 5. tisícročia pred Kr. Na prelome 11.-12. storočia sa hradný kopec začal osídľovať natrvalo. Práve do tohoto obdobia siahajú počiatky budovania stavebného komplexu Spišského hradu. Spojením troch obcí - vzniklo Spišské Podhradie na sútoku Jablonovského potoka a potoka Teledin (neskôr premenovaného na Uhl'ový potok). Spišské Podhradie bolo v 12. stor. hospodárskym zázemím Spišského hradu. V polovici 13. storočia sa už vyvinulo v samostatné od hradu nezávislé mesto. Najstaršie písomné zmienky uvádzajú, že už v roku 1174 na území dnešného mesta vznikla osada „Suburbium“, neskôr známa ako „Fanum St. Mariae“ (1279). Obec patrila do Spoločenstva spišských Sasov a v roku 1321 sa už spomína ako mesto a centrum širokého okolia.

Prvým pomenovaním mesta je „Villa Saxonum“. Stredovek prežíval Spišské Podhradie ako veľmi významné, známe a prosperujúce mesto.

Do roku 1876 bolo Spišské Podhradie členom „Municípie 16 spišských miest“ a malo vlastný úrad. 21. septembra 1922 bolo vyhlásené za veľkú obec a pričlenené levočskému okresu. Od oslobodenia mesta 25. januára 1945 začala éra komunizmu. Spišská Kapitula sa zmenila na kasárne, neskôr na policajnú školu a archív na dlhých 40 rokov. Po roku 1989 sa začal obnovovať pôvodný život v Spišskej Kapitule a jej okolí.

V decembri 1993 bolo Celé okolie Spišského hradu vrátane jeho kultúrnych, historických a prírodných pamiatok zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Kostol Narodenia Panny Márie

Rímskokatolícky kostol Narodenia Panny Márie v Spišskom Podhradí bol postavený pred rokom 1258 a prešiel si mnohými prestavbami a úpravami, až dostal dnešnú klasicistickú podobu. K pôvodnému gotickému jednolodovému kostolu bola neskôr pristavaná bočná kaplnka a kostol bol opevnený kamenným múrom s hranolovou vstupnou bránou. Veža pôvodne nebola spojená s chrámom a patrila do vlastníctva mesta a nie fary. V roku 1794 kostol vyhořel. Vežu sa podarilo opraviť, avšak pôvodný jednolodový kostol bol v roku 1824 zbúraný. Na jeho miesto bolo v rokoch 1825-1829 postavené dnešné jednolodie ako provizórium, no toto provizórium tu stojí dodnes. Dnešný kostol je o tretinu menší ako pôvodná stredoveká stavba, z ktorej sa zachovala len veža a vstupný portál.

Priestory dnešného presbytéria a lode sú zaklenuté pruskými klenbami, triumfálny oblúk tvorí zdvojený medziklenbový pás. Celý chrám je situovaný do ohradeného priestoru so vstupnou gotickou bránou. Najcennejšou súčasťou chrámu je hlavný oltár Panny Márie z rokov 1493-1494, z ktorého sa zachovala plastika Panny Márie a štyri gotické tabuľové obrazy. Vzácnosťou v kostole je gotická bronzová krstiteľnica z roku 1390 od zvonolejára Jána Weygela zo Spišskej Novej Vsi.

Kláštor Milosrdných bratov

Milosrdní Bratia prišli na Slovensko v 17. storočí a svoj prvý kláštor založili v Spišskom Podhradí. Kláštorná budova, z ktorej jednu časť tvorí aj nemocnica, je barokového štýlu s neskoršími úpravami. Stavba nemocnice bola uskutočnená na začiatku roku 1736 a zasvätená zakladateľovi sv. Jánovi z Boha. Kvôli pribúdajúcemu množstvu chorých bratia rozšírili kláštor v 19. storočí.

Po skončení stavby nemocnice začali Milosrdní bratia stavať kostol a to na mieste, kde predtým stála kaplnka. Kostol v roku 1737 posvätil titulárny biskup z Nemesinu František Klobusiczky. Kostol je situovaný na západnej strane námestia. Ide o jednododovú stavbu obdĺžnikového tvaru, ktorá je z južnej strany pripojená ku kláštoru. Kostol je 7 m široký a 25 m dlhý. Loď kostola je zaklenutá krížovou hrebienkovou klenbou. Táto klenba sa zbieha do štylizovaných rastlinných volútových hlavic pilastrov. Fasády sú členené lízénovým rámom a majú čiastočne zachované pôvodné riešenie renesančných okien s barokovou mrežou. Nad vchodom do kostola sú tri obrazy maľované na omietku, na ktorých je znázornený sv. Augustín, sv. Ján z Boha a sv. Karol Boromejský. Na priečelí kostola je latinský nápis (chronostichon), z ktorého je zrejmé, že kostol ako aj nemocnica sú zasvätené sv. Jánovi z Boha.

Vnútorne zariadenie kostola je barokové a pochádza prevažne z 18. a 19. storočia. V kostole sa nachádzajú tri oltáre. Na hlavnom barokovom oltári z roku 1727 sa nachádza oltárny obraz, ktorý znázorňuje oslávenie sv. Jána z Boha v nebi. Bočný oltár na ľavej strane lode je zasvätený Panne Márii, kráľovnej anjelov a bočný oltár na pravej strane je zasvätený sv. Jánovi Nepomuckému. Kazateľnicu z druhej polovice 18. storočia zdobia sochy štyroch evanjelistov a na jej vrchole je socha anjela Michala Archanjela.

Pod kostolom je veľká krypta s tehlovou klenbou, v ktorej sú pochovaní rehoľníci, ale aj gróf Alexander Csáky a grófka Klára Melitová.

Evanjelický kostol

Evanjelický kostol bol postavený v rokoch 1799 – 1808 a neskôr renovovaný. Klasicistická sieňová budova má vstavanú vežu a štítové priečelie. Priestory sú zaklenuté pruskými klenbami a českou plackou. Hlavný oltár je z obdobia stavby kostola. Jeho centrom je oltárny tabuľový obraz – Kristus na Hore Olivovej od spišského umelca Jozefa Czuczika. V interiéri kostola sa nachádza klasicistická kazateľnica z konca 19. storočia, pseudogotická krstiteľnica a organ taktiež z konca 19. storočia.

Synagóga

Synagóga v Spišskom Podhradí je jedinou zachovanou na Spiši. Postavená bola v roku 1875 v neskorogotickom slohu s prvami inšpirovanými orientálnou architektúrou. Po požiari bola v rokoch 1905-1906 opravená. Je to jednoduchá stavba s charakteristickými maurskými prvkami a predstavuje typický príklad provinčnej synagógálnej architektúry 19. storočia. V interiéri sa zachovala ženská galéria na šiestich liatinových stĺpoch, svätostánok (aron hakodeš) a pôvodná bohatá maurská stropná maľba. Synagóga sa priebežne využíva na rôzne kultúrne podujatia.

Mestská radnica

Renesančný dvojpodlažný objekt postavený v roku 1546, reštaurovaný bol v rokoch 1785 až 1786, obnovený a prefasádovaný v prvej tretine 20. storočia. V roku 1937 obec budovu radnice predala. Na fasáde sa zachoval renesančný portál v supraporte so znakom mesta. Vnútorne priestory sú zmodernizované.

Mariánský stĺp

Postavený bol v barokovom slohu v roku 1726, z vďačnosti za záchranu počas morových epidémií. Reštaurovaný bol v roku 1861 a naposledy v roku 2009. Kamenná plastika Immaculaty stojí na stĺpe s trojuholníkovým podstavcom s nárožnými volútami a rastlinnými reliéfmi.

Židovský cintorín

Spišské Podhradie bolo do konca druhej svetovej vojny viacnárodným spišským mestečkom. Množstvo remesiel so zlatým dnom, konfesií, slovenských, nemeckých, maďarských obyvateľov a židovskej komunity tu žilo bok po boku v atmosfére, ktorú najstarší pamätníci opisujú s veľkou dávkou pôsobivej nostalgie a príjemných spomienok. Je vidieť, že ich spomienky im nie sú drahé len pre spojenie s detstvom

a zlatou minulosťou. Duch domov, nádvorí, pivníc a kamenných zákutí, prebúdzaný spomienkami sa znova navracia k životu. K jednému z takýchto prebúdzajúcich sa zákutí patrí aj židovský cintorín. Po obnovení synagógy sa dostáva stále viac pozornosti aj tomuto romantickému miestu medzi mestom a tzv. mestickými hurami.

Mestský mlyn

Budova mlyna je najstarší hospodársky a technický objekt v meste. Prvá písomná zmienka o budove je z roku 1869. Začiatkom 20. storočia budova mala pivnicu a prízemie a slúžila ako mlyn aj s pílou. Dostavané bolo prvé poschodie. Počas II. svetovej vojny v roku 1944 nemci obsadili mlyn a melie sa pre nemeckú armádu. Od februára 1945 mlyn obsadili Rusi. Od marca do konca mája 1945 sa melie pre Československú armádu. V roku 1947 sa uskutočnila elektrifikácia mlyna. V 50. rokoch mlyn prevzal národný podnik Východoslovenské mlyny a pekárne Košice. V roku 1963 prevádzka mlyna v Spišskom Podhradí skončila. Od roku 2017 je majetkom mesta a je sprístupnený pre turistov.

Ďalšie významné pamiatky

- Bývalá továreň a vila **Jána Harmattu** (vynálezca a filantrop, 1862-1930). Fabrika zamestnávala okolo 200 ľudí. Harmatta sa pričínal o elektrifikáciu mesta. Vynašiel odporové bodové zväzanie. Tento vynález sa dodnes používa pri výrobe karosérií osobných automobilov.
- Budova bývalého **Okresného súdu (Bezirk)**. (1894-1949). Predtým to boli delostrelecké kasárne.
- Dom **Františka Hutyru** (priekopník veterinárnej medicíny, 1860-1934). Zaslúžil sa o modernizáciu veterinárnej správy v Uhorsku, začo bol v roku 1917 povýšený do šľachtického stavu.
- Dom mäsiara **Štefana Varsanyiho** (miesto zrodu spišských párkov).
- Rodný dom **Alexeja Luxa** (sochár, 1883-1941). Jeho diela sú zastúpené v galériách v Paríži, Budapešti, Amsterdame, ale aj na cintoríne v Spišskom Podhradí a Spišskej Novej Vsi.
- **Pamätník bitky na Branisku** (postavený v r. 1907 na hrobe bojovníkov, ktorí bojovali 5. februára 1849)
- Budova **mýtnice**

Prvýkrát sa spomína ako obec s názvom Kolbachy v roku 1264 pri popise hraníc jednej zo susedných krajín. Historické pramene hovoria, že obec založili alebo dosídlili Nemci zo Spišského Podhradia. Preto v roku 1317 patril Studenec do Provincie spišských Sasov, neskôr do Provincie XXIV. spišských miest ako súčasť Spišského Podhradia.

www.obcestudenec.sk

Kostol sv. Jozefa

Z iniciatívy Jezuitov bola v roku 1739 postavená kaplnka sv. Jozefa. V roku 1879 bola kaplnka zväčšená, na severozápadnej strane, prístavbou s vežou. Niekedy po roku 1889 bola prestavaná juhovýchodná časť kostola - zväčšená svätyňa, spoločné zaklenutie lode a svätyne.

Na severovýchodnej strane je stavaná empóra s rovným podstropením bez nosných prvkov, oblúkovo vydutá do priestoru lode. Má nové drevené zábradlie. Na empore je orgán.

Na veži nad vstupom je datovanie prestavby kostola rímskymi číslicami MDCCCLXXIX. V severozápadnej časti lode sú 4 obrazy pochádzajúce pravdepodobne ešte z kaplnky sv. Jozefa z 18. st. Jedná sa o obraz sv. Jozefa ako patróna - učiteľa malého Ježiša, ďalej o obraz sv. Michala archanjela, ktorého obec uctievala ako zvláštného patróna, potom o obraz Piety a obraz sv. Anny, učiteľky Panny Márie. V bočnej kaplnke pri vstupe je viacero mladších sôch - Panna Mária kráľovná s malým Ježiškom na rukách, sv. Terézia z Lisieux, sv. Anton Paduánsky a sv. Jozef.

Drevená zvonica

Zvonica má drevenú trámovú konštrukciu. Zvon pochádza z 2. tretiny 18. storočia, z dielne spišsko-poľského zvonolejára Gašpara Kramnitza z Krompáča, ktorého zvony sú známe na Spiši i v časti Poľska. Tento je barokový, na ručné zvonenie s pôvodnou korunou, drevenou hlavou a kovaným srdcom, čo je v tejto kombinácii už dosť vzácné. Dolný priemer zvona je 31 cm. Zvon je známy už aj v publikácii J. Spiritzu „Spišské zvony“ pod názvom „Cingálka“.

Kaplnka sv. Juraja

Kaplnka je označená už na historických mapách z r. 1769, z r. 1782-84 a z r. 1876. V kaplnke je umiestnená mladšia drevená plastika znázorňujúca sv. Juraja ako zabíja draka a dvojicu anjelikov nesúcich sviečky po jeho stranách.

Kaplnka sv. Anny

Pochádza z 2. polovice 18. storočia. Na drevenom doskovom obklade sú zavesené 2 obrazy s reprodukciami znázorňujúcimi sv. Annu ako učiteľku malej Márie

Báčov kríž

Bol v roku 1926 postavený z iniciatívy Štefana Baču. Kríž možno nahradil starší (drevený?) kríž z cca 2. polovice 19. storočia. Kovový korpus je identický s korpusom prístenného kríža z roku 1902 situovaného západne od obce.

Vyšný Slavkov

Obec Vyšný Slavkov leží na úpätí severného horstva Braniska pod najvyšším vrchom Smrekovica (1199,9 m n. m.) v nadmorskej výške 560 m. Obec je známa panenskou prírodou a tým, že uprostred obce sa nachádza hlavný prameň „Prešovského skupinového vodovodu“, ktorým je zásobovaná značná časť Prešovského kraja.

www.vysny-slavkov.sk

Kostol sv. Michala archanjela

V roku 1883-1884 bol na vršku uprostred obce postavený terajší kostol sv. Michala archanjela v pseudogotickom slohu. Jednolodový, s rovným uzáverom presbytéria, pristavanou sakristiou, predstavanou vežou a západnou predsieňou. Presbytérium je zaklenuté ružicovou rebrovou

klenbou, v lodi je kazetový maľovaný strop. Časť vnútorného zariadenia, socha Panny Márie je gotická z konca 14. stor. (vystavená v SNG v Bratislave, gotický kalich z konca 14. storočia je dnes v Krajinskom múzeu v Budapešti). Barokový charakter má monštrancia z dielne majstra Szilássyho. Z druhej polovice 18. storočia sa zachovala socha sv. Jána Nepomuckého a baroková socha sv. Andreja apoštola, ktorá bola vo výklenkoch kaplnky uprostred dediny. Hlavný oltár je z konca 19. stor. Hlavný oltárny kameň bol vytesaný z jedného kusa.

Slavkovská chiža

V roku 2020 bolo v obci slávnostné otvorenie a posvätenie múzea tradičnej ľudovej architektúry v Reinerovom dome pod názvom „Slavkovská chiža“. Podarilo sa nám vytvoriť krásne huteľné dielo pre ďalšie generácie a udržanie miestnej ľudovej kultúry, alebo aj DOM, ktorý bude dýchať, ktorému bude biť srdce a do ktorého sa budeme radi vracat'...

Obec Žehra je významnou archeologickou lokalitou, zaradenou spolu so Spišským Hradom, Spišským Podhradím, Spišskou Kapitulou do Zoznamu UNESCO. Rozprestiera sa vo východnej časti Hornádskej kotliny na východnom úpätí Dreveníka. Leží juhovýchodne od Spišského hradu. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1245 a viaže sa k farskému kostolu sv. Ducha. Menej známe sú však archeologické nálezy z katastra obce z mladšej doby kamennej, aj zo strednej a mladšej doby bronzovej. Žehra bola sídlom šľachtického rodu Žehrianskych a od roku 1638 Csákyovcov.

www.obeczehra.sk

Kostol Ducha Svätého v Žehre

V roku 1245 „Ctihodná kapitula spišská“ povolila grófovi Jánovi zo Žehry postaviť kostol v Žehre. Ku kostolu vedie 93 schodov zo zvláštneho spišského vápenca – travertínu. Jeho interiér ukrýva vzácné gotické fresky svetového významu. Podľa historických prameňov bol kostol dostavaný v roku 1275. Pôvodne jednolodová stavba so štvorcovým presbytériom s krížovou klenbou, príhlou sakristiou a západnou predstavanou vežou bola v neskoršom gotickom období vsunutím stredového piliera na konci 14. stor., rozdelená na dvojloďie a zaklenutá sieťovou klenbou. Táto architektonická zvláštnosť je typická pre viaceré kostoly spišského regiónu a možno ju považovať za svetový unikát. Klenba pripomína strom – palmu, čo je symbolom „Stromu života v raji“. Je na ňom symbol krstu, ktorý je počiatkom nového života v Duchu Kristovom. Je to zároveň aj erb rodu Žehrianskych, ktorých hlavným poslaním bolo upevňovať kresťanstvo. Reliéf Zoslania Ducha Svätého na hlavnom oltári prezrádza, že patrónom kostola aj celej obce je Duch Svätý. Hlavný oltár je z roku 1656 a jeho autorom je Pavol Gross starší zo Spišskej Soboty.

Pôvodný prechodný neskororománsky-ranogotický sloh bol v priebehu storočí viackrát upravovaný až do dnešnej podoby. Pôsobivá architektúra kostola, ktorej dominuje veža so silne stiahnutou cibulovitou baňou, je obohatená kruhovým múrom. Exteriér stavby tak vyznieva kompaktné a harmonicky. Interiérová výzdoba je sústredená hlavne na nástenné fresky, ktoré boli namaľované do čiastočne vyschnutej omietky technikou al fresco.

Podľa doby ich vzniku sa delia do piatich etáp, pričom najstaršia pochádza z roku 1275 a posledná je vytvorená po polovici 15. storočia.

Kostol bol 15. marca 1985 vyhlásený za Národnú kultúrnu pamiatku a 11. decembra 1993 bol spolu so Spišským hradom zapísaný do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Zoznam použitých zdrojov

www.bijacovce.sk
www.dieceza.kapitula.sk
www.domovina-no.sk
www.dssspp.sk/klastor-sv-jana-z-boha.c47.html
www.farnostzehra.sk/rimskokatolicky-farsky-kostol-ducha-svate-ho-v-zehre/
www.grancpetrovce.sk
www.krizom-krazom.sk
www.obec-lucka.sk
www.obeczehra.sk/obec-2/kostol-sv-ducha/
www.pamiatky.sk
www.pamiatkynaslovensku.sk
www.podhradie.kapitula.sk/
www.polanovce.sk
www.spisskepodhradie.sk
www.tic-spisskepodhradie.com
www.unesco-spis.sk

Zoznam použitej literatúry

Kaľavský, Ľubomír. 2004. *Srdce a hviezdy. Naše pamiatky*. Prešov: Akcent Print, 2004, 82 s, ISBN 80-968367-9-X

Orlovská, Anna. 2017. *Kostol Ducha Svätého Žehra*. Košice: JES SK, s.r.o., 2017.

Propagačné materiály v rámci spolupráce Interreg Poľsko-Slovensko „Kultúrne-duchovný turizmus miest Spišské Podhradie a Glogów Malopolski“, 2021.

Soják, Marián. 2015. *Nálezy zlatých mincí zo Spiša*. In: Biatec. 2015. roč. 23, č. 7, s. 30. ISSN 1335-0900

Uharčeková – Pavúková, Dáša, PhDr. 2012. *Spišský hrad a okolie*. Spišská Nová Ves: Aurus, 2012

Brožúru *Pamätihodnosti miest a obcí Podbraniska* vydalo **Spišský hrad – Podbranisko, záujmové združenie právnických osôb** Mariánske námestie č. 37, 053 04 Spišské Podhradie
tel.: +421 (0) 53 419 51 33, e-mail: msu.region@spisskepodhradie.sk
www.unesco-spis.sk

Zostavovateľ a korektúry:

Členovia združenia a Ing. Viktória Jurkovská

Grafické spracovanie a tlač:

ywan.sk © 2021

Nepredajné

VÝZVA PRE MIKROPROGRAM 2021

PREŠOVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Projekt je podporený
z rozpočtu Prešovského
samosprávneho kraja

ywan^{sk}

